

Asia: VN/16835/2024

Lausuntopyyntö etukäteismaksusta tuomioistuimissa

Lausunnonantajan lausunto

Miten katsotte etukäteismaksun vaikuttavan asianosaisen harkintaan asiansa saattamisesta tuomioistuimen ratkaistavaksi?

-

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoani tammikuussa 2025 julkaistusta selvityshenkilöiden laatimasta esiselvityksestä etukäteismaksuista tuomioistuimissa.

Näkemykseni mukaan etukäteismaksut tuomioistuimissa voisi olla lähtökohtaisesti mahdollista toteuttaa siten, että etukäteismaksujärjestelmälle esitettäisiin hyväksyttävät perusteet perustuslain 21 §:n kannalta. Asiaan on kiinnitettävä jatkovalmistelussa erityistä huomiota. Esiselvityksessä esitetyllä tavalla etukäteismaksujen perimisellä olisi taloudellisia vaikutuksia muun muassa ulosoton kustannuksia vähentämällä. Etukäteismaksut voisivat myös vähentää aiheettomia valituksia tuomioistuimissa. Esiselvityksessä esitetyllä tavalla etukäteismaksut ovat jo käytössä monessa selvityksessä tarkastellussa vertailumaassa.

Esiselvityksessä ei ole esitetty vielä konkreettista tapaa etukäteismaksuista sääntelemiseen, joten en lausunnessani arvioi etukäteismaksujen perimiseen liittyviä monia, osin tuomioistuinkohtaisiakin yksityiskohtia.

Tässä vaiheessa totean kuitenkin, että mahdollisessa jatkovalmistelussa on otettava huomioon, että etukäteismaksuihin siirryttäessä olisi pystyttävä konkreettisesti turvaamaan asioiden käsittely niiden osalta, joilla olisi oikeus maksuttomaan oikeudenkäyntiin. Tässä on kiinnitettävä huomiota erityisesti niihin tapauksiin, joissa maksuttoman oikeudenkäynnin saaminen olisi joltain osin tulkinnanvaraista.

Tuomioistuinmaksulain (1455/2015) 7 §:n 2 momentin mukaan, jos maksun periminen olisi ilmeisen kohtuutonta, viranomainen tai maksua määrävä virkamies voi yksittäistapauksessa määrätä, ettei maksua peritä. Vaikuttaisi siltä, että tällainen tapauskohtaiseenkin harkintaan perustuva maksusta vapauttaminen on kohtuussyistä tarpeen lainsäädännössä säilyttää. Jatkovalmistelussa on selvitettävä, miten maksusta vapauttaminen voidaan näissä tilanteissa järjestää siten, ettei etukäteismaksu muodostu kohtuusperusteiseen vapautukseen oikeutetuille todelliseksi esteeksi oikeusturvan saatavuudelle.

Asiassa on otettava huomioon myös se, että maksun määräämistä koskevaan päätökseen saa tuomioistuinmaksulain 11 §:n mukaan vaatia oikaisua maksun määränneeltä virkamieheltä tai viranomaiselta, ja että oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen.

Mikäli maksu peritään jo etukäteen, on varmistauduttava siitä, ettei maksun etukäteen periminen muodostu konkreettiseksi esteeksi oikeusturvan saamiselle tilanteessa, jossa valittajalla on näkemyksensä mukaan esimerkiksi tuomioistuinmaksulain 7 §:n 2 momentin mukainen tulkinnanvarainen peruste oikeudenkäyntimaksusta vapautumiseen kohtuusperusteella ja hänen on käytettävä edellä mainittuja lain 11 §:n mukaisia oikeusturvakeinoja maksuvelvollisuudesta vapautuakseen.

Nyholm Elina
Oikeuskanslerinvirasto - Oikeuskansleri